

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 681773/5

בית הדין הרבני האזורי ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אוריאל לביא – אב"ד, הרב מרדכי מזרחי בר אור, הרב מאיר פרימן

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד א.עמוס פריד)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד יריב ואקנין)

הנדון: צו הרחקה כדי לאפשר ביצוע פס"ד לחיוב גט

פסק דין

החלטת בית הדין

בהחלטה מיום כ"ט בסיון תשע"ט (02/07/2019) נדרש הנתבע להשיב בתוך שלושה ימים האם יציית לפסיקת בית הדין המחייבת אותו לתת גט, ומשלא הוגשה תגובתו בפרק הזמן שנקבע, ניתנת ההחלטה דלהלן:

א. בפסק דין מיום כ"ג באייר תשע"ט (28/05/2019) חויב הבעל בגירושין, ונקבע מועד לדיון שנועד לסידור הגט. במועד שנקבע לסידור הגט לא הופיע הבעל, ומהתעלמותו להשיב כמתחייב בהחלטה הנזכרת בית הדין מסיק שהבעל מסרב לציית לפסק הדין.

יצוין כי עפ"י ההלכה כל עוד הצדדים מתגוררים תחת אותה קורת גג אין אפשרות לסדר את הגט. על כן הדרך להביא למימוש פסיקת בית הדין לחייב את הבעל בגירושין היא באמצעות הסדרת מגורים נפרדים גם בהיעדר הסכמת צד אחד. על כן, מתוקף סמכותו של בית הדין לדון ולפסוק בתביעת הגירושין ולאכוף את פסק הדין על הצד המסרב לציית לפסק הדין, וכן על יסוד סמכות בית הדין לדון בתביעה לחלוקת הרכוש, בית הדין מוסמך להורות על הפרדה למגורים נפרדים, גם שלא במסגרת הוראות החוק למניעת אלימות במשפחה התשנ"א-1991.

במקרה הנוכחי, כעת האשה מתגוררת בדירת המגורים, ואילו הבעל מחוץ לדירה. מתקיימים דיונים ביחס לזכותו של כל צד בנכס ודיונים אלו טרם הושלמו, אך אין חולק שהנכס נרשם בדרך של 90% לאשה ו-10% לבעל. בנסיבות אלו, כל עוד לא הושלמו הדיונים רישום הנכס בלשכה לרישום מקרקעין קובע באופן זמני את הבעלות על הנכס. כיוון שכן, בעת הזו לאשה עדיפות במגורים בנכס על פני הבעל, מאחר שכעת חלקו בנכס קטן בהרבה מחלקה של האשה.

מאחר שלא יתכן ששניהם יגורו בדירה לאחר הגירושין, על כן, על מנת לאפשר את ביצוע פסק הדין לגירושין ובמסגרת סמכות בית הדין לדון בתביעות הכרוכות בגירושין בית הדין מורה להרחיק את הנתבע מדירה זו, ובזאת ניתן צו ולפיו נאסר עליו להגיע ולהיכנס לדירת המגורים של הצדדים בירושלים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מאחר שהצו אינו ניתן במסגרת החוק למניעת אלימות במשפחה התשנ"א-1991, אלא במסגרת סמכות בית הדין לדון בתביעת הגירושין ובתביעות הכרוכות בתביעה זו, ומאחר שפסק הדין לחיוב הגירושין חלוט, אין הגבלת זמן לתוקף צו זה.

המשטרה מתבקשת לסייע באכיפת צו זה.

עם השלמת פסק הדין בתביעה לחלוקת הרכוש, ובהתאם לתוצאת פסק הדין, יהיה מקום לבחון את זכותו של הנתבע להתגורר בדירה לאחר שהתובעת תצא ממנה, וכן לזכותו לדמי שימוש ולהביא לפירוק השיתוף בדירה, ואין בצו הנוכחי לקבוע דבר ביחס לתוצאות ההליך.

ב. בהתאם להחלטה מיום כ"ז בסיון תשע"ט (30/06/2019) התקיים דיון בתביעת האשה למזונות. יצוין שביום הנישואין הבעל התחייב לשלם 100 דולר ליום דמי מזונות במתכונת המפורטת בכתב ההתחייבות המצורף לתיק, ויש לדון אודות עילת חיובו במזונות האשה על יסוד התחייבות זו, המצורפת לתביעת הגירושין. בנוסף, מאחר שהבעל חויב בגירושין ומסרב לתת גט, יש מקום לדון בחיובו ב"מזונות מעוכבת".

בתשובת מהרי"ט ח"א סי' קיג כתב:

"ומזונות נמי נראה דיש לה כל זמן שאינו מוציאה בגט, שהרי גדולה מזו אמרו בפ"ק דמציעא, כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה אע"פ שנתן לה כתובתה, כל זמן שהיא מעוכבת מלינשא מחמתו".

מקובל לפרש את דברי מהרי"ט, שבדבריו אלו קבע את הדין לחייב מזונות כשהבעל מחויב על ידי ביה"ד לגרש, עיין פד"ר ח"א עמ' 74 וח"ד עמ' 161. ועיי"ש בפד"ר ח"א הנזכר שכתבו:

"אמנם נראה דחיוב זה שחידש המהרי"ט לחייבו במזונות משום דהיא אגידא גביה ומעוכבת להנשא על ידו, אינו נובע מתנאי הכתובה שהבעל מתחייב בהו ע"י קשר הנישואין, אלא זהו חיוב חדש מתקנת חז"ל שהוא מחויב במזונותיה כל זמן שהיא מעוכבת להנשא על ידו, וכמו במגורשת ואינה מגורשת, דמדין תנאי כתובה אי אפשר להוציא ממנו כלום, ועיין רש"י כתובות צ"ז ע"ב שגם במגורשת ואינה מגורשת כשהיא ארוסה חייב במזונות. וא"כ ה"ה בנמצא בו מום והיא לא ידעה אעפ"י שיש ספק בעצם הקידושין לדעת הבי"ש, מ"מ הוא חייב במזונותיה כל זמן שלא גירשה משום שהיא מעוכבת להנשא על ידו".

משמעות הדברים היא שעצם המציאות שבה האשה מעוכבת מלהינשא מחדש מחמת הבעל, גוררת אחריה את חיוב המזונות, ואין מקום לשלול פסיקת מזונות אלו גם אם אליבא דטענות האשה שדינם של הנישואין להתבטל בטענת מקח טעות. ואין אנו מתייחסים לטענה זו במסגרת הנוכחית.

על כן, על יסוד שתי העילות הנזכרות בית הדין מחליט לחייב את הנתבע בדמי מזונות זמניים בסך 3500 שקל לחודש. תוקף החלטה זו ממועד מתן ההחלטה הנוכחית.

ג. מאחר שהבעל לא התייצב לדיון כמתחייב, הצדדים מוזמנים לדיון נוסף בתביעת הגירושין בתביעת המזונות ובתביעה לצווי הגבלה שיתקיים ביום כ"ג אלול תשע"ט (23.9.19) בשעה 10:45. הבעל יזומן לדיון בצו הבאה.

ניתן ביום ב' בתמוז התשע"ט (05/07/2019).

הרב מאיר פרימן

הרב מרדכי מזרחי בר אור

הרב אוריאל לביא – אב"ד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

להלן נימוקים להחלטה זו.

נימוקים

נימוקים הלכתיים לסעיף א' לפסק הדין

במקרה הנוכחי בית הדין פסק לחייב את הבעל בגירושין, אך בהעדר פסיקה המחייבת את הפרדה במגורים עם תום צו ההגנה הוחלט שיינתן צו האוסר על הבעל להיכנס לדירה על מנת לאפשר את ביצוע הגירושין.

יובהר כי בהיעדר הוראה כזו ולאחר שהבעל ישוב להתגורר עם האשה תחת אותה קורת גג, בכך יסכל את ביצוע פסק הדין, וקיים סיכוי סביר שהגירושין יתעכבו ללא קץ, ויישארו מותנים בהסכמת אחד מבני הזוג שיבחר לעזוב ולעבור למקום מגורים חילופי, ובסופו של דבר יעזוב את הבית אותו בן זוג שאצלו כבר כשל כח הסבל להמשיך במציאות בלתי הגיונית זו.

להלן הנימוקים ההלכתיים לצו ההרחקה.

בגמרא במסכת כתובות דף כז: נאמר:

"המגרש את אשתו - לא תנשא בשכונתו ... מי נדחה מפני מי. ת"ש, דתניא היא נדחית מפניו, ואין הוא נדחה מפניה, ואם היתה חצר שלה - הוא נדחה מפניה. איבעיא להו היתה חצר של שניהם, מהו ת"ש: היא נדחית מפניו, במאי עסקינן אילימא בחצר שלו, פשיטא ואלא בחצר שלה, והתניא אם היתה חצר שלה - הוא נדחה מפניה, אלא לאו כי האי גוונא. דלמא דאגיר מיגר. מאי הוי עלה, ת"ש הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר. ואמר רב טלטולי דגברא קשין מדאיתתא".

וכן נפסק בשו"ע אה"ע סי' קי"ט סעיף יא. אך הלכה זו מתייחסת לנסיבות בהם בני הזוג כבר התגרשו בהסכמה על הגירושין אך ללא הסדרת המגורים הנפרדים, או בהעדר הסכמה על הגירושין ולאחר חיוב אחד מהם בגירושין, ומיד לאחר סידור הגט מתעורר האיסור למגורים משותפים באותה חצר, ומוטל על בית הדין לקבוע מי נדחה מפני מי. בנסיבות אלו, מיד לאחר שמסדרים את הגט המחויב ניתנת ההוראה המתאימה לאותו בן זוג המחויב לצאת ולעבור למקום מגורים חילופי.

אך בימינו שמעבר למקום מגורים אחר מחייב הכנה מוקדמת למצוא פתרון מגורים חילופי, הסדרת ציוד בסיסי והעברת חפצים, מן ההכרח שגם בנסיבות של חיוב גירושין, ההוראה המסדירה את ההפרדה תינתן עוד קודם להזמנת הצדדים לסידור הגט. שאלה זו אינה מתעוררת בגט המוסדר בהסכמה, שאז ההסכם קובע גם את זהותו של בן הזוג המחויב בעזיבת הדירה. אך בהעדר הסכמה, עלינו לקבוע הפרדה זו בניגוד להסכמת צד אחד, וזאת עוד קודם למועד סידור הגט.

נציין למש"כ בפסק דין שבספר "פסקים וכתבים" מהגרי"א הרצוג זצ"ל ח"ז סי' קלט שמתחילה סבר שחיוב גירושין אינו מחייב את אחד הצדדים במעבר למקום מגורים חילופי, וכתב:

"אפילו היה הדין על פי המסיבות שהוא חייב ליתן לה גט, הלא לא היה הדין מחייבו אלא ליתן גט, אבל לא לצאת מן הדירה ... כל זמן שאין פסק בית דין מצד דיני ממונות שהיא יכולה לשלול ממנו את זכותו לדירה, לאו כל הימנה להוציאו מפני שהיא רוצה בגט, ואפילו אם היתה החצר שלה שאז הוא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נדחה מפניה, זהו כשאסור כבר על פי הדין שישבו יחד, או כשכבר נתגרשו מבלי סידור בענין, אבל לא לשלול ממנו את זכותו מפני שהיא רוצה בגט".

וכעין זה שם בסי' צב, אך בהמשך דבריו בסי' קלט כתב:

"מבלי להכנס בעצם הטענות שביניהם, ברור כשמש בצהרים שהיא לא תשוב לחיות אתו חיי אישות, וכמה קשה הדבר להשאיר מצב כזה של בעל ואשה יושבים בבית אחד, זה בחדרו וזו בחדרה, ושניהם מתענגים, לא תהא כזו בישראל".

נראה שיש לחרוג מדבריו של הגרי"א הרצוג זצ"ל במה שכתב שחיוב הגירושין ביסודו עדיין אינו מחייב לפסוק שאחד מבני הזוג נדחה מפני השני, אלא לנהוג כפי שכתב בהמשך למש"כ בסי' קלט כאמור, ויש להורות על הפרדה.

יש לקבוע כי בנסיבות של חיוב גירושין, מאותה עת שבה נקבע חיוב הגט, עוד טרם סידור הגט בפועל, חלו על בני הזוג כמה הלכות הנובעות מהגירושין המתייחסות לרכוש לזכויות ממון, כפי שנפרט להלן. והוא הדין ביחס להלכה הקבועה בשו"ע אבן העזר סי' קי"ט סעיף יא הקובעת מי מבני הזוג נדחה מפני מי.

הלכה זו, שהאחד נדחה מפני השני, במקורה נאמרה בסתמא, על כן נראה כי היא מתייחסת לבני זוג שבאו להתגרש ללא הסכם, כשמיד לאחר הגירושין התעוררה השאלה מי מהם מחויב לעבור למקום אחר. אך היא מתייחסת גם לנסיבות של חיוב גירושין. אם לא הוסדרה בהסכמה הפרדת הזוג למגורים בדירות נפרדות (שלא באותה חצר), עוד קודם הגירושין המחויבים, מוטל על בית הדין לקבוע על מי מוטל לצאת מהבית על מנת לאפשר את מימוש סידור הגט, למרות שבעצם היציאה מהבית נשללת מאחד מבני הזוג הזכות לממש את זכות הקניין ברכושו, באמצעות המגורים בביתו.

להלן נבסס בעז"ה קביעה זו שבנסיבות של חיוב גירושין מאותה עת שבה נפסק חיוב הגירושין ועוד בטרם סידור הגט בפועל חלו על בני הזוג כמה ההלכות המתייחסות לממון ורכוש, הנובעות מהגירושין.

תשלום כתובה בטרם הגט

במרדכי במסכת כתובות פרק המדיר:

"כתב הר"ם ז"ל כל היכא דקתני יוציא ויתן כתובה נהי דאין כופין אותו אלא בראיה ברורה, מ"מ נפיק ממונא מיניה כאן, דכיון דחייבוהו חכמים להוציא ולתת כתובה אם לא הרשינו לכוף להוציא דאם היינו כופים ה"ל מעושה שלא כדין, מ"מ כתובה מ"ט לא נפיק מיניה כיון דחייבוהו חכמים בממון זה לתת לה הלכך מפקינן מיניה כתובה ויהבינן לה מנה ומאתים ונדוניא דהנעלת ליה".

דינו של מהר"ם נפסק להלכה ברמ"א אה"ע סי' קנד סעיף כא שכתב:

"בכל מקום דאיכא פלוגתא אם כופין או לא, אע"ג דאין כופין לגרש, מכל מקום כופין אותו ליתן כתובה מיד, וכן הנדוניא דאנעלת ליה".

וכתב בביאור הגר"א:

"כיון דחייב להוציא וליתן כתובה, נהי דא"י לכופו על הגט, כתובה מ"מ חייב לה".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הלכה זו מוסכמת על רוב הראשונים, ונציין לתשובת התשב"ץ ח"א סי' א' שהביא הב"י אה"ע סי' קל"ד, שכתב בלשון זו:

"ויש אונס אחר, אעפ"י שהוא אונסו בגופו אינו אונס לגרש אלא שאונס אותו לעשות דבר אחד, והוא מעצמו כדי להנצל מאותו אונס מגרש מעצמו, וזה אינו קרוי כפייה, כיון שלא כפו אותו ממש להוציא. והראיה מדאמרין בירושלמי בפרק אלמנה נזונת (ה"ז) - אמר שמואל אין מעשין אלא לפסולות, ואקשו עליה התם והא תנינן המדיר את אשתו וכו' עד יוציא ויתן כתובה, ופריקו שמענו שמוציא שמענו שכופין, וכתב זה הירושלמי ר"ח ז"ל בפירושו. ופירש זה הירושלמי כך הוא שהם תרצו דהא לא קשיא, דאע"ג דתנן יוציא ויתן כתובה, כלום שמענו שכופין בתמיה, דיוציא לחוד וכופין לחוד, דכופין ר"ל שכופין אותו ממש לגרש, ויוציא ר"ל שכופין אותו לפרוע כתובתה, ואם מתוך כפייה זו רוצה לגרש יגרש, וכן כתב הרמב"ן ז"ל בפרק אעפ"י ... ומ"מ מוכח מהכא כשכופין אותו לפרוע כתובתה ולפעמים מפני פירעון כתובתה הוא צריך לגרש, והרי הוא כפוי ועומד בגט זה, כיון שלא כפו אותו ממש לגרש, אלא שכדי לפטור עצמו מאונס פירעון כתובתה נתפייס לגרש, לא מיקרי גט מעושה כלל, שהרי האונס בענין אחר היה והגט ברצונו נתנו, שהרי לא היו כופין אותו לגרש ... אם עישו אותו בדברים אחרים שהיה הדין לכופו בהן לגרש, כגון פריעת כתובתה דפריעת ב"ח מצוה, ומכין אותו עד שיאמר רוצה אני כדאיתא בפרק הכותב (פ"ו ע"א), ולהציל עצמו מאותו עישוי נתרצה לגרש לא הוי גט מעושה. ומיהו מסתברא דה"מ כשכפוהו בדין בדברים אחרים כגון הכא שהדין נותן לפרוע כתובתה, וכדין כפוהו בפריעתה. אבל אם כפוהו שלא כדין בדבר אחר, ומתוך אותה כפייה גירש איפשר דהוי גט מעושה דנקטיה בכובסיה דלשבקוה גלימיה הוי, וצריך עיון".

ועיין עוד בפד"ר כרך א' עמ' 216 (ובספר עזר משפט סי' ד') בפס"ד מביה"ד ת"א שהגאון רבי אליעזר גולדשמידט זצ"ל הביא מראשונים ואחרונים שפסקו חיוב תשלום הכתובה עם פסיקת חיוב הגט גם בטרם ניתן הגט.

ולמעשה זו שיטת כמה מרבתינו הראשונים, רמב"ן, רשב"א, ריטב"א ור"ן, שפרשו שבכל מקום שלא נאמר בגמ' כופין לגרש אלא נאמר "יוציא ויתן כתובה" היינו מבקשים על הגט וכופין על הכתובה. ולשיטה זו תשלום הכתובה הוא עוד קודם הגירושין, שהרי כופין על זה. וכן מבואר בתשובת הרשב"א ח"א אלף קצב שכופין על תשלום הכתובה כבר עכשיו עוד קודם לגירושין המעוכבים על ידי הבעל.

מהרלב"ח בתשובה סי' לג באר שיטה זו וכתב:

"הר"ן וכל בעלי החדושים כתבו בפרק המדיר, כי בכל מקום שאמרו רבותינו ז"ל יוציא ויתן כתובה, רוצה לומר מבקשים על הגט. כפיית דברים כזאת בקשה נקראת ... בפרק המדיר אמר באותם שהדין בהם כופין שהכפייה היא בשוטים, בדברים לא יוסר עבד. ואותה כפייה לבד כתבו המפרשים דאין לעשותה כי אם באותה המקומות לבד שאמרו בהם בפירוש כופין. אבל כפיית דברים ראוי לעשותה בכמו שאמרו בהם ז"ל יוציא ויתן כתובה".

והוסיף מהרלב"ח בסי' לו לבאר שיטה זו:

"כל המקומות שאמרו זכרונם לברכה בהם יוציא ויתן כתובה, משום דהתם ראוי הוא לכוף על הכתובה כיון שבעל המאמר האריך ואמר בפ"י ויתן כתובה. ובשלמא אם פ"י יתן כתובה רוצה לומר דכופין עליה ניהא דהאריך

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הלשון כל כך, אבל אם פי' מבקשים על הכתובה כמו ביוציא, שפירושו מבקשים, כיון דלא נקט כופין, אם כן מה לו להאריך ויתן כתובה, כי פשיטא שהמוציא אשתו מחמתו ברצונו, שיתן כתובה".

העולה מדברי מהרלב"ח, שלאותם ראשונים שפרשו "יוציא ויתן כתובה" שכופין על הכתובה ומבקשים את הגט, בהכרח שהכפיה לתשלום הכתובה הוא עוד קודם למועד הגירושין, המעוכבים לעת עתה.

מקור חיוב הכתובה בטרם הגט

יש מקום לברר הלכה זו שכתבו מהר"ם התשב"ץ ושאר הראשונים, האם חיוב הכתובה בטרם ניתן הגט הוא חיוב חדש שתקנו כדי לכפותו בכך לתת גט, או שזהו החיוב הרגיל של כתובה אלא שקבעו את זמן פירעון הכתובה במועד שבו חויב לתת גט.

מפשטות לשון המרדכי והתשב"ץ ושאר הראשונים, וכן ביאור הגר"א, נראה שחיוב תשלום הכתובה נובע מהחיוב הרגיל של כתובה, שאם לא כן הראשונים היו מציינים שיש כאן חיוב חדש ומבארים הלכה זו, ומסתימת דבריהם מבואר שאין כאן חיוב חדש.

אמנם בספר אגרות משה חלק אבן העזר ח"א סי' קלז כתב:

"מוכרחין לומר להרשב"ץ שהוא חיוב כתובה חדש, לא מהחיוב הידוע שהוא לכשתתאלמן ותתגרש, דמצד חיוב ההוא אין שייך לכופו ליתן הכתובה כשעדיין לא גירשה. ודוחק לומר דזה שעשה שתתבע גירושין הוא כבר כגירושין לענין חיוב הכתובה. וכיון דהוא חיוב חדש, אפשר לומר שהוא רק כדי לכפותו בזה, ומנליה דאף כשא"צ לכופו צריך ליתן כתובה, וכודאי אין לומר כלל שיסבור הרשב"ץ והרמב"ן דאין לה כתובה כשמחייבין אותו לגרש ומגרש בלא כפיה. ועוד עצם הדבר דיהיה חיוב כתובה בלא גירושין הוא דבר תמוה, וצע"ג בכוונתם".

והנה, בחזו"א אה"ע סי' סט ס"ק יג דן בהלכה זו של המרדכי והרמ"א ובתחילה נטה לומר שזהו חיוב חדש שנועד לכפותו לתת גט, וז"ל:

"צ"ע, נהי דחייב לגרשה, מ"מ אין חיוב כתובה אלא אחר הגירושין והשתא אינו חייב לה. ואפשר שהוא רק מדין כפיה ... ואי ליתא קמן למכפי' נראה דאין מגבין לה כתובה מנכסיו".

אך מיד החזו"א חזר מסברא זו וכתב:

"ובכה"ט ר"ס קנ"ד בשם רד"ך לא כתב כן. ואפשר דתיקון חכמים הוא במקום שאמרו יוציא ויתן כתובה שחייב בכתובתה מיד".

וז"ל הבאר היטב שהביא החזו"א:

"כל היכא דכופין להוציא וליתן כתובה, אם לא יכפוהו להוציא, כגון דליתא קמן, והאשה תובעת גיטה וכתובתה, בית דין יורדין לנכסיו ומגבין לה".

הרי שהחזו"א בתחילת דבריו נטה לומר שזהו חיוב חדש כחלק מאמצעי הכפיה לגירושין, אך בעקבות דברי הרד"ך חזר בו. דברי הרד"ך והחזו"א נעלמו מהאגרות משה, לכן סבר שזהו חיוב חדש כאמצעי כפיה לכופו לתת גט, אך לבסוף נשאר בצ"ע בביאור הלכה זו.

מאחר שכתשובת הרד"ך מבואר שפסק לחייב בכתובה, גם כשהבעל אינו מסרב לתת גט אלא שהגט מתעכב מטעמים אחרים כגון שהבעל אינו כאן, נראה שבדברי מהר"ם התשב"ץ

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והרמ"א נקבעה ההלכה שהחל מאותו מועד שניתנה הפסיקה לחיוב הגירושין, גם אם למעשה הגט טרם ניתן, מ"מ בשאר העניינים הכרוכים בגירושין יש לפסוק כאילו כבר ניתן הגט. על כן במקרה שבו האשה זכאית לתשלום הכתובה, בעקבות פסיקה שבה נקבע "יוציא ויתן כתובה" תוכל האשה לגבות כתובתה וגם נדונייתה, גם בטרם ניתן הגט.

וכן בפד"ר כרך א' עמוד 216 בפסק דין הנזכר מהגאון רבי אליעזר גולדשמידט זצ"ל באר הלכה זו כדלהלן:

"הרי שכופין לתת כתובה מיד, גם לפני הגט, אף שאין כופין לגרש. כי מכיון שמוטלים עליו שני חיובים, לתת גט מיד ולתת כתובה מיד, אין השחיית ביצוע אחד החיובים - מתן הגט, פוטרת מלבצע מיד את החיוב השני - תשלום הכתובה. לפי זה בנדון דידן שהדין הוא יוציא ויתן כתובה - כופין לשלם מיד הכתובה גם לפני ביצוע הגט".

וכן מבואר במהרי"ק שורש קז שחיוב הכתובה בטרם סודר הגט אינו חיוב חדש. וז"ל מהרי"ק:

"ואשר כתבת דפשיטא הוא להוציא מיד הבעל לכל הפחות הנדוניא דהנעלת ליה, והבאת ראייה ממה שכתב מהר"ם גבי הני דיוציא ויתן כתובה, דאע"ג שלא הורשינו לכופף להוציא בלא ראייה ברורה מ"מ כתובתה נוציא ממנו כו'. נלע"ד דאין מכאן ראייה כלל, ושאני התם שחייבוהו חכמים ליתן גט וכתובה, והרי היא עומדת וצווחת שהיא רוצה ממנו גט כדברי חכמים שחייבוהו בכך, ומותר לקרותו עבריינא אם לא יוציא ויתן כתובה, אפילו לפירוש רבינו חננאל כמו שכתבו התוס ריש פרק המדיר, ודאי דין הוא שנוציא ממנו הכתובה, דפשיטא דלענין ממון יש כח ביד חכמים שהרי הפקירם הפקר, ואף על גב דלענין איסור אשת איש החמור אין כח ביד חכמים לכופו מאחר שאין אלא פושע בעלמא".

הרי מפורש בדבריו שבאותם שתקנו בהם חכמים "יוציא ויתן כתובה" ודאי דין הוא שנוציא ממנו הכתובה, דפשיטא דלענין ממון יש כח ביד חכמים שהרי הפקירם הפקר". ומבואר שאותו טעם לחיוב הכתובה עם הגירושין, יאמר באלה גם ביחס לחיוב הכתובה עוד בטרם ניתן הגט, ובשניהם זהו דין גמור מכח תקנת חכמים שהורו "יוציא ויתן כתובה".

הבית מאיר בתשובה (שו"ת בית מאיר, מהדורת מכון ירושלים) סי' לט, כתב על דינו של המרדכי והרמ"א:

"כל שהדין נותן לכופו על הגט וכתובה, אף שאין בידינו לכופו על הגט, יהיה באיזה אופן שיהיה, ויש בידינו לכופו על תשלומי כתובה, ממילא הוי מטא זמן חיובא תשלומין הכתובה, ואם אין בני חורין תטרוף ממשעבדי. ומה שנסתפק מעלתו... השעבוד לכתובה מימי הנישואין לא חל עד אחר הגירושין. במח"כ לא ניחא לי בסברא כזו. שמיד שהנכסים נשתעבדו, על אופן זה נשתעבדו, שכל אימת שיחול זמן הפירעון ולא יהיה בעל חוב, תטרוף מה שנשתעבד, ומיד שמחויב בגירושין חל זמן הפירעון".

הרי מפורש בדבריהם, שהזמן לפירעון הכתובה חל מיד עם פסיקת חיוב הגירושין.

ואמנם מעיון תשובת הרד"ך בית ב' חדר ז' עולה כי מפורש בדבריו, שהטעם בהלכה זו לחיוב כתובה באותם שנאמר בהם "יוציא ויתן כתובה", אינו מפני שאנו מבקשים לחייבו בכתובה כאחד מאמצעי הכפיה לגרש, אלא בהלכה זו נקבע המועד לביצוע חיוב תשלום הכתובה, והוא מועד חיוב הגירושין, בלא שהוא מותנה בסידור הגט בפועל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

להלן לשון הרד"ך. לאחר שהרד"ך דחה הסברא שמטעם קנס אתינן, כתב:

"אלא נראה דהיינו טעמייהו דתוספות ז"ל והרא"ש ז"ל, דכיון שכופין אותו להוציא ולתת כתובה מילתא דפשיטא היא דאי ליתיה קמן או שיתילד אחר זמן תולדה אחרת ולא נוכל לכופו, והאשה תובעת גיטה וכתובתה שבית דין יורדין לנכסיו מיד אחרי תביעתה ומגבין לה כתובתה, הואיל וחכמים חייבוהו לכופו בשוטיין להוציא ולתת כתובה, אם לא יכלנו לכופו להוציא יש לנו לכופו בכתובתה, הואיל וכבר הגיע זמן שחייבנו חכמינו ז"ל לכופו לתת כתובה, ומטעם זה גם הוא יהא זריז לקיים מצות חכמים לגרש.

ולרווחא דמילתא אומר שיש לנו לומר לענין גביית הכתובה דאשה זו, הואיל ולגירושיין קיימא, כגרושה דמיא, וגבייא כתובה גם כי לא נתגרשה. דדמי למה שאמרו פרק המקבל יתומים אמרו אנו השבחנו ובעל חוב אומר אביכם השביח, על מי להביא ראיה. סבר רבי חנינא למימר ארעתא בחזקת יתומים קיימא, ועל בעל חוב להביא ראיה. אמר להו ההוא סבא הכי אמר רבי יוחנן על היתומים להביא ראיה, מאי טעמא ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמי, ועל היתומים להביא ראיה. אמר אביי אף אנן נמי תנינא ספק זה קודם ספק זה קוצץ ואינו נותן דמים, אלמא כיון דלמיקץ קיימא אמרינן ליה אייתי ראיה ושקיל, הכא נמי האי ארעא, כיון דלגוביינא קיימא, כמאן דגביא דמיא, ועל היתומים להביא ראיה, עכ"ל הגמרא. הרי לך דאף על גב דארעא בחזקת יתומים אמרינן כיון דלגוביינא קיימא, כמאן דגביא דמיא, ולא דמי לשטר העומד ליגבות דלאו כגבוי דמי לב"ה, דהכא מיירי בדשווייה ניהליה אפותיקי כדמסיק התם, אבל התם לא ברר לו מאיזה מקום יפרע והוי מחוסר גוביינא. הכא נמי אית לן למימר, האי אתתא מבוררת היא דלגירושיין קיימא, וכיון דלגירושיין קיימא כגרושה דמיא לענין גביית כתובה, וכופין אותו לתת כתובה גם כי לא גרש."

ובהמשך התשובה, בחדר י', כתב הרד"ך תוספת ביאור בהלכה זו:

"כל היכא דכופין להוציא ולתת כתובה, כבר בארנו שאפילו התוספות ז"ל מודים שאם לא יכפוהו להוציא כגון דליתיה קמן, והאשה תובעת גיטה וכתובתה, שבית דין יורדין לנכסיו ומגבין לה כל דינין אחרי תביעתה. דמשום דהוא עשה שלא כהוגן לא יהא חוטא נשכר ויתעכב זמן פירעון הכתובה שעליו ... מילתא דפשיטא היא שאם לא יכלו לכפותו להוציא, שכופין אותו לתת כתובה, שמשום שלא יכלו לכופו, לא נפטר ממה שהוא חייב לתת. וגם כי הדבר פשיטא, לרווחא דמילתא דנראה שיש עוד להביא לזה ממה שכתב הרי"ף ז"ל בפרק אף על פי, וזה לשונו - ולדברי הכל כל מה דכייפינן ליה לאפוקי, בין מעיקרא דדינא, כדתנן אלו שכופין אותן להוציא, ומאי דדמי להו, בין מעיקרא דתקנתא, אי מית ליה אתתא מקמי דתיפיק מניה דבעל בגט, בעלה ירית לה, דלא מפקעא ירושה דבעלה אלא בגרושיין גמורין עכ"ל. ומדכתב הוא ז"ל לענין ירושה דלא מפקעא ירושה דבעל אלא בגרושיין גמורין, ושביק ממאי דהוה עסיק במורדת דקאמר דיהבינן ליה מאי דאייתית מבי נשא, ולגאונים עיקר כתובה מנה ומאתים, ולא השמיענו בו דין זה שכל זמן שלא כפו אותו לגרש וגם הוא לא גרש ולא רוצה לגרש דלא יהבינן ליה מידי עד אחר הגרושיין, או לכל הפחות לכתוב בסתם דקודם גרושיין הוי דינא, דכל אותן שכופין לגרש דעלייהו קאי, ככל איש ואשתו דעלמא לענין הממון. משמע משמרדה עליו ותבעה גט יהבינן לה מאי דיהבינן לה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, ואע"פ שלא גרש, הואיל וכופין אותו לגרש לדעתו של הרי"ף ז"ל. ואין לדחות לומר דשאני מורדת דעיקר תקנה שתקנו בה הגאונים היתה שלא תצאנה בנות ישראל לתרבות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

רעה, ואם לא תגבה כתובתה גם קודם שיגרש איכא למיחש טובא שיצאו לתרבות רעה, דהא הוא כלל בכלל זה גם שאר הנשים שכופין להוציא מעיקרא דדינא שדין אחד להם וכתב דלא מפקע ירושה אלא בגרושין, דמשמע דדוקא להפקיעה ירושה הוא דבעינן גרושין אבל לשאר מילי לא, אלא גובה כתובתה, וכדכתבנא. והיינו משום דכל שכופין אותו לגרש גם כי לא יוכל לכופו לגרש, כופין אותו לתת מה שהוא חייב לתת לה אחר הגרושין. ולכך הוצרך הוא ז"ל להוציא ירושה מכלל שאר הדברים ולומר שהבעל יורש כל זמן שלא גרשה. ואפשר דהיינו טעמא דירושה, דהואיל והיא מתה ויורשיה באין לירש בראוי להן לירש, יש לנו ללכת אחר חזקת הבעל שנכסיה בחזקתו לגרש אותה, כל זמן שלא גרשה. אבל בחייה, דהיינו לגבות כתובתה ושאר דיניה, אלימא חזקה דילה הואיל והיא עצמה הבעלת חוב שהבעל הוא מחוייב לה ... היכא שהיא תובעת גט נראה דמזמן שתובעת והלאה יש לו לתת כתובה ואין לו משלה כלום גם קודם שיגרש אליבא דכולי עלמא, הואיל ואינה ראויה לעמוד תחתיו, כנלע"ד. וכל שכן אליבא דרשב"ם ז"ל דסבר דאפילו באשתו שמתה מתוך קטטה שהיה בדעתו לגרשה דאין בעלה יורשה כדכתב בפרק מי שמת בעובדא דתורתני וז"ל מהכא שמעינן שמי שמתה אשתו מתוך קטטה שיש בדעתו לגרשה שוב אינו יורשה כדאמרינן במסכת גיטין כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות, עד כאן לשונו, דלדעתו היכא דהוי מאותן שכופין אותו להוציא אין בעלה יורשה אם מתה דאין לך מתה מחמת קטטה גדולה מזו וק"ל".

וע"ע בתשובת נופת צופים סי' צו שכתב בפשיטות שתשלום הכתובה עוד קודם הגירושין נקבע כדי שלא יהיה חוטא נשכר, אך לא הזכיר מדברי הרד"ך שקדמו בסברא זו.

העולה מדברינו –

בתשובת הרד"ך מבואר שבמקום שפסקו חיוב גירושין, הרי שבאותה עת כבר ניתן לכפות על ביצוע העניינים הממוניים הנובעים מהגירושין.

דברי הרד"ך מצינו שתי סברות בהלכה זו:

א. "כיון דלגירושין קיימא, כגרושה דמיא לענין גביית הכתובה", וכן הוכיח מדברי הרי"ף והרשב"ם שרק נחלקו לעניין ירושה, אך ביחס לזכותה של האשה, לא נחלקו שהיא כבר זוכה בכל הזכויות הנובעות מהגירושין. והיינו כסברת הגר"א גולדשמידט זצ"ל הנזכרת.

ב. "דמשום דהוא עשה שלא כהוגן לא יהא חוטא נשכר, ויתעכב זמן פירעון הכתובה שעליו ... מילתא דפשיטא היא שאם לא יכלו לכפותו להוציא, שכופין אותו לתת כתובה, שמשום שלא יכלו לכופו, לא נפטר ממה שהוא חייב לתת".

דינא דמתיבתא

ויש להוסיף בזה שבהתאם לאמור, עלה בדינינו תוספת ביאור בדינא דמתיבתא שהביא הרי"ף במסכת כתובות דף סג: והטור באה"ע סי' עז והרמ"א שם סעיף ג'.

בדינא דמתיבתא כפי שהובא ברי"ף קיימת תקנה לכפות על הגירושין וכן הסדרת ענייני הממון. אך הרמ"א נקט כשיטת מהר"ם שיש לנהוג כדינא דמתיבתא רק לענין הממון. ומצינו מחלוקת באחרונים האם לבצע את חלוקת הרכוש ולתת לאשה את רכושה, נכסי מלוג ונכסי צ"ב, עוד קודם הגט. הט"ז בסי' עז סק"ז והב"ש ס"ק כז כתבו שאין להוציא מהבעל אלא דווקא לאחר הגירושין. לעומת זאת, הפת"ש סק"ז הביא מרע"א ושבות יעקב שהאשה רשאית לקבל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מהבעל את רכושה עוד קודם לסידור הגט, וכן האריך להוכיח בתשובת הגאון רבי חיים מוולאז'ין שבספר חוט המשולש ח"א סי' ב', והביא שכן מפורש בתשובת מהר"ם. ונראה שמהר"ם לשיטתו סבר שלאחר שבדינא דמתיבתא נקבע חיוב הבעל בגירושין לכן האשה זכאית לקבל את רכושה עם פסיקת חיוב הגירושין, ועוד קודם לסידור הגט בפועל. ומאחר שלמעשה לעניין הממון אנו פוסקים כדינא דמתיבתא, יש להורות על חלוקת הרכוש עוד קודם לגירושין, והתחדש בהלכה זו, שלמרות שדיני הממון נגזרים מחיוב הגירושין, עכ"פ למעשה נפסקו דיני הממון גם בהעדר חיוב הגירושין. לעומת זאת, סברו הט"ז והב"ש שמאחר ולמעשה איננו מחייבים את הבעל בגירושין כמפורש בשו"ע וברמ"א, נסיבות אלו שונות מהנסיבות של בעל שהורו לו הלכה למעשה "יוציא ויתן כתובה", ואין מקום להורות על הוצאת הרכוש בהעדר הוראה המחייב את הבעל בגירושין. עכ"פ חזינן שאלפיא דהשבות יעקב הרע"א והגאון רבי חיים מוולאז'ין, מפורש בתשובת מהר"ם היסוד האמור לעיל שעם פסיקת חיוב הגירושין נוהגים למעשה כל ההלכות הקובעות את חלוקת הרכוש אע"פ שהגט טרם סודר.

מי נדחה מפני מי בטרם הגט

נחזור לנידון דנן. לפי האמור נראה שה"ה ביחס להוראה בשאלה מי נדחה מפני מי, יש לדונה כגרושה החל מהמועד שבו בית הדין פסק את חיוב הגירושין. וגם בהעדר הסכם, אין מנוס ואף מוטל על בית הדין כבר כעת, עוד בטרם סידור הגט, להורות ביחס למגורי אחד מהם מחוץ לבית. גם לענין זה, וכמו לשאר ענייני הממון, מיד לאחר פסיקת חיוב הגירושין "כגרושה דמיא", כלשון הרד"ך. וכן קיים כאן הטעם השני הנזכר. אם בן הזוג המחויב לעזוב את הבית הוא הבעל המעכב את מתן הגט, הרי שקיימת כאן הסברא שאין להימנע מההוראה הנ"ל עם פסיקת חיוב הגירושין, כדי "שלא יהיה חוטא נשכר", ובכך נוכל לזרז את ההליך לקראת סידור הגט המחויב. והדעת נותנת כן שאם לא כן הבעל המחויב בגירושין יוכל לעכב את סידור הגט ללא גבול, או לחילופין יוכל לאכוף על האשה את עזיבת הבית עם כל הקושי הכרוך בכך, גם כשאינה מחויבת בכך.

הכרעה בשאלת מי נדחה

לאחר שקבענו את המסקנה הנ"ל, בכל מקרה שבו בני הזוג עדיין תחת אותה קורת גג ואין הסכמה על פירוד, עם מתן פסק הדין לחיוב הגירושין, עלינו לדון בכל מקרה לגופו, על מי מבני הזוג מוטל לעזוב ולעבור למקום מגורים חילופי.

אמנם בגמרא ובשו"ע נפסק כי במקרה שכח שניהם שווה, כגון ששניהם בשכירות או שהמדור של שניהם, על האשה לעזוב, אך היינו כשאין שיקולים אחרים המכריעים את הכף.

כללי הלכה זו התבאר בספר שער משפט סי' קע"א סק"ד ובתשובתו שבספר נחלת אבות סי' לא. שם התבאר כי בנסיבות שבהן כח שני בני הזוג שווה, ולכאורה לא ניתן להוציא אחד מהם מהבית כתוצאה מהגירושין, אין מנוס אלא להעדיף אחד מהם על יסוד שיקול מסוים שבכוחו להביא להכרעת הכף להעדפת אחד מהם. הכרעה זו, יש ותיעשה גם באמצעות שיקול קל, כגון הסברא שנאמרה בגמרא (כתובות כח.) "טלטולי דגברא קשיין מדאיתתא", שהיא "סברא מועטת" ו"טעם קלוש" כפי שכתב השער משפט. לכן ה"ה ביחס לכל שיקול אחר המתקבל בעיני בית הדין ומשקלו כבד יותר, וכגון כשהילדים הקטינים נשארים במשמורת האם, ואין להם פתרון מדור חילופי ראוי.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בהתאם לאמור, ככל שאין יד שניהם שווה בבעלות במדור, אלא לאשה 90% ולבעל 10%, כח האשה עדיף, על כן החובה שלא לגור בדירה הוטלה על הבעל, על מנת לאפשר את הגירושין, שכבר נפסק שהוא מחויב בהן, ולמנוע הטלת ספק במעמדה כגרושה לאחר הגירושין אם ישוב לגור בבית.

עוד יובהר, כעת לאחר פסק הדין לחיוב הגירושין, כבר הסתיים פרק הזמן של השותפות בנכס, שותפות שהוסדרה לצורך הנישואין בלבד. כשם שמועד הגירושין הינו המועד לפירוק השיתוף, מאחר שביחס לפרק הזמן שלאחר הגירושין לא הוסכם על שיתוף, מאותו הטעם הוא הדין בפרק הזמן הנוכחי לאחר פסק הדין לחיוב את הגירושין, וכל צד זכאי לדרוש פירוק השיתוף כבר כעת, ולהביא להסדרת חלוקת זמני השהות בנכס עד השלמת פירוק השיתוף עפ"י הקבוע בשו"ע חו"מ סי' קעא סעיף ח', ובשלב זה ההסדרה היא כאמור.

כפי שכבר נקבע בהחלטה, כל האמור נקבע רק לצורך הסדרת הגירושין ובלא שיהיה בכך ויתור על זכות הקניין של הבעל בדירה כפי שהייתה עד כה. וכן אין מניעה שהבעל יבקש לקבל מהאשה דמי שימוש עבור חלקו בדירה ובהתאם לחלקו בנכס.

ניתן לפרסם את ההחלטה ונימוקי ההחלטה באמצעות הנהלת בתי הדין הרבנים לאחר השמטת הפרטים המזהים.

ניתן ביום ב' בתמוז התשע"ט (05/07/2019).

הרב אוריאל לביא – אב"ד